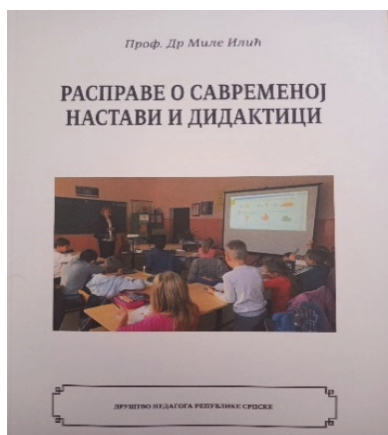

НАУЧНО-КРИТИЧКА ВАЛОРИЗАЦИЈА ДИДАКТИКЕ И НАСТАВЕ

Илић, М. (2019). *Расправе о савременој настави и дидактици*.
Бања Лука: Друштво педагога Републике Српске

Љиљана Јерковић¹

Приказ књиге DOI 10.7251/NSK1902129J UDK 371.311.1:37.026(048.83) COBISS.RS-ID128261633

Друштво педагога Републике Српске 2018. године започело је важну педагошку мисију издавања посебне научне публикације чији је циљ да представи богато научно стваралаштво угледних

научника и професора, те на тај начин их учини доступним широј научној и стручној јавности. Протекле 2019. године др Миле Илић, афирмисаниуниверзитетски професор, педагог, дидактичар и методичар препознатљив по свом плодотворном научном опусу на нашим просторима, али и региону, имао је част да представи дио свог научног стваралаштва у публикацији под називом *Расправе о савременој настави и дидактици*.²

Расправе садрже двадесет и два репрезентативна, трајније вриједна научна рада о најактуелнијим питањима дидактике и савремене наставе, која су студиозно и логички распоређена у пет поглавља или тематских цјелина, а то су: 1.

¹ Љиљана Јерковић је доктор педагошких наука и доцент на Филозофском факултету у Бањој Луци.

Е-адреса: ljiljana.jerkovic@ff.unibl.org

² У даљем тексту *Расправе*.

научно-критичке расправе из савремене дидактике, 2. Проучавање положаја, активности и интеракција ученика и наставника, 3. Компаративно-теоријске расправе и истраживања васпитања ученика у настави, 4. Дидактичко заснивање и емпиријско-истраживачка валоризација иновативних система у настави, 5. Научно-истраживачка идентификација обиљежја и исхода ефикасне наставе. У структурирању ове публикације аутор се користио принципом „лијевка“ кренувши од најопштијих питања дидактике, преко општијих питања наставе као што су положај, активности и интеракција ученика и наставника, васпитање ученика у настави, до конкретнијих питања теоријске и емпиријске валоризације наставних система и идентификације обиљежја и исхода ефикасне наставе.

У *првом поглављу* аутор расвјетљава важно питање настанка и развоја дидактике, апострофирајући периоде развоја дидактике (преднаучни и научни) и теоријско-методолошке оријентације у дидактичко-методичким истраживањима. Критички експлицира успоне и слабости („странпутице“) дидактике у рјешавању темељних епистемолошких питања. аргу-

ментовано образлаже домете, интердисциплинарну диференцијацију дидактике и ниво достигнуте научне критике у овој научној дисциплини. Студиозно и систематично класификује моделе наставног рада. Компаративно приказује темељна обиљежја, оријентације, теоријске основе, одреднице, обиљежја комуникације, учења и дјелотворног поучавања, те предности и слабости традиционалних и савремених (иновативних) модела наставног рада. Врло зналачки расвјетљава релације између дидактичко-теоријских схватања и могућности слободног испољавања учесника наставног процеса (ученика и наставника). Студиозно и критички разматра дидактичке основе слободног испољавања ученика и наставника у алтернативним школама, дидактичким парадигмама, дидактичким теоријама, типовима наставе и наставним системима, поткрепљујући своја научна промишљања емпиријским показатељима испољавања учесника андрагошко-дидактички засноване универзитетске наставе.

У *другом поглављу* аутор расвјетљава позиције и активности ученика и наставника у савременој настави. С правом апострофи-

ра централну позицију ученика у савременом наставном процесу, али указује и на противрјечности усвајања знања и хуманизације личности ученика. Аутор идентификује критерије васпитно-образовне ефикасности наставе, те могућности планирања, остваривања и евалуације темељних квалитета рада ученика у таквој настави. Аргументовано експлицира функције наставника у савременој настави, те изазове наставника у свјетлу савремених дидактичких парадигми. Расвјетљава и једно од најактуелнијих питања у реформи образовања, а то је стручно усавршавање и развој компетенција наставника грађанског образовања.

Треће поглавље посвећено је стално актуелном питању васпитања у настави. Аутор идентификује и упоређује одреднице, обилежја, услове и оријентације васпитања у традиционалној и савременој настави. Указује на могућности персонализације, хуманизације и еманципације личности ученика под дејством прожетих процеса и динамизама интелектуалног (критичко-креативног), моралног, радног естетског, еколошког, грађанског, физичког и

емоционалног васпитања у настави.

Аутор апострофира дидактичке основе и васпитне вриједности разматрања контраверзних наставних садржаја. С обзиром на њихово дејство на унапређивање интелектуалног, моралног, емоционалног, еколошког, грађанског и других компонената васпитања, недвосмислено указује на важност обогаћивања наставних планова и програма, уџбеника и приручника таквим садржајима. Такође, апострофира могућности научно педагошки утемељеног формирања националног идентитета у духу интеркултуралних вриједности у условима глобализације. Аутор теоријски расвјетљава и емпиријски поткрепљује сазнајне и еманципаторско-васпитне вриједности наставе демократије и људских права.

У четвртој поглављу аутор аргументовано расвјетљава дидактичку и интердисциплинарну заснованост инклузивне наставе, те процесе, динамизме и ефекте такве наставе. По први пут образлаже културно-подржавајућа средства у дидактичким парадигмама и савременим наставним системима који имају развијајући карактер. Расвјетљава суштину тради-

ционалних, иновативних и нових система наставног рада. Теоријске основе и дидактичко-методичка обиљежја контекстуализоване наставе, по први пут су у дидактичкој литератури, експлицирани су у *Расправама* Миле Илића.

Синтетизирајући бројна дидактичка научна сазнања и резултате емпиријских истраживања, у *петој поглављу* аутор представља дидактичко-методичка обиљежја и ефекте учења и поучавања у ефикасној настави. Он с правом апострофира комплементарност процеса учења и дјелотворног поучавања који у савременим дидактичким парадигмама и наставним системима на својеврстан начин доприносе стицању трајније вриједних знања, вјештина и навика, те оптималном развијању способности ученика. Поред тога, теоријски и емпиријски валоризује квалитет универзитетске наставе у духу Болоњског процеса.

Расправе су немјерљив допринос дидактици и настави. Аутор сасвим објективно апострофира доминантност дидактике у односу на остале педагошке дисциплине (па и друге друштвене науке) у смислу њеног јасно искристалисаног предмета и подручја проучавања, гносеолошко-логичке зас-

нованости, апликативности, идентификованих успона и домета дидактике, али и њених слабости. Врло непристрасно указује на противрјечност термина дидактика. Дакле, термин дидактика захвата процес поучавања (*didaskhein*– поучавати, *didaktikos*– поучен и *didaskalos*– учитељ), а суштина дидактике је, како аутор досљедно наглашава, у комплементарности процеса учења и дјелотворног поучавања.

Аутор аргументовано образлаже методолошке слабости и једностраности ове научне дисциплине, као што су: дидактички рационализам, нормативизам, дескриптивизам и глорификација квантификације. На тај начин младим истраживачима отвара видике за објективније и свестраније приступање истраживању дидактичких проблема. У *Расправама* јасан је и аргументован став аутора против моносцијентистичког проучавања дидактичких проблема, али и све израженије квазиинтердисциплинарности кроз психологизације, социологизације и информатизације дидактичких истраживања. Он увјерљиво апострофира оправданост умјерене интердисциплинарности у теоријском проучавању и емпи-

ријском истраживању дидактичких проблема. С правом се одупире све присутнијем еклектицизму, дилетантизму, произвољности и стереотипности у дидактичким проучавањима и истраживањима. Зато самоувјерено истиче важност научне критике која би засигурно помогла у одвајању онога што је научно, осмишљено и увјерљиво у дидактичким пројектима, теоријским схватањима, реформским активностима и изведбеним моделима, од онога што је квазинаучно, произвољно, импровизовано и изнад свега сумњиво.

Бројна питања дидактике и наставе аутор посматра и интерпретира кроз призму дидактичких парадигми, а то су: изазови наставника, учење и поучавање, слобода учесника наставног процеса, културно-подржавајућа наставна средства и слично. Углавом у први план ставља поставке двије савремене дидактичке парадигме – конструктивистичку и феноменолошку. То не значи да подржава дидактичко помодарство. Иако је поборник иновативне наставе, читаоцу објективно поред предности, расвјетљава и њене могуће слабости.

Имајући у виду општи циљ и смисао савремене наставе, аутор у већини својих расправа научно-теоријски расвјетљава важност суптилних процеса и динамизама хуманизације, еманципације и ослобађања личности учесника наставног процеса.

Расправе о савременој настави и дидактици значајан су допринос стимулсању даљег развоја дидактике, објективнијих и методолошки утемељенијих дидактичких истраживања, али и унапређивању квалитета процеса и исхода наставе свих нивоа (основношколска, средњошколска, универзитетска). Са изразитим задовољством ову публикацију несумњиве научне и практичне вриједности препоручујем теоретичарима педагошке науке, истраживачима, просвјетним савјетницима, руководиоцима педагошких установа, педагозима, школским психолозима, наставницима, студентима учитељског студија и студијског програма педагогије, као и студентима студијских програма свих наставничких факултета.